

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ
ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ:
НАЦІОНАЛЬНИЙ, ЄВРОПЕЙСЬКИЙ,
ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИЙ ВИМІРИ**

Матеріали

науково-практичного круглого столу

(м. Суми, 26 січня 2024 року)

Суми
Сумський державний університет
2024

СКЛАД ОРГАНІЗАЦІЙНОГО КОМІТЕТУ:

Крупчан О. Д., доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України, директор Інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України;

Попович Т. Г., кандидат юридичних наук, старший дослідник, учений секретар НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України;

Руденко Л. Д., кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки СумДУ;

Плотнікова М. В., кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного, європейського права та порівняльного правознавства СумДУ;

Швагер О. А., кандидат юридичних наук, асистент кафедри міжнародного, європейського права та порівняльного правознавства СумДУ

*Рекомендовано до видання
рішенням вченої ради*

*Навчально-наукового інституту права СумДУ
(протокол № 5 від 23.01.2024 року)*

Правове регулювання фінансових послуг: національний, європейський, глобалізаційний виміри : матеріали науково-практичного круглого столу (м. Суми, 26 січня 2024 р.). – Суми : Сумський державний університет, 2024. – 105 с.

До збірника ввійшли тези доповідей та повідомлення викладачів, студентів, учених та аспірантів ЗВО і наукових установ, які брали участь у науково-практичному круглому столі «Правове регулювання фінансових послуг: національний, європейський, глобалізаційний виміри», присвяченому актуальним питанням правового регулювання ринків фінансових послуг в Україні та Європейському Союзі.

ЗМІСТ

	С.
ВСТУПНЕ СЛОВО.....	6
<i>Bazylieva V.</i> FOREIGN EXPERIENCE IN PROTECTING THE CONSUMERS' RIGHTS OF FINANCIAL SERVICES.....	8
<i>Bila A.V.</i> SOME IMPLEMENTATION ASPECTS OF INTERNATIONAL STANDARDS REGULATING THE FINANCIAL SERVICES MARKET IN UKRAINE.....	13
<i>Shcherban Elena</i> SOME IMPLEMENTATION ASPECTS OF INTERNATIONAL STANDARDS REGULATING THE FINANCIAL SERVICES MARKET IN UKRAINE.....	13
<i>Гуцалюк О. М., Бондар Ю. А.</i> РОЗВИТОК РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....	16
<i>Даценко О. І.</i> РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ У ЗАХИСТІ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ.....	20
<i>Деревянко Б. В.</i> ПРО ПОСИЛЕННЯ КОНТРОЛЮ ДОТРИМАННЯ ПІДСТАВ НАДАННЯ ОКРЕМИХ ФІНАНСОВИХ ВИПЛАТ.....	23
<i>Дмитренко Е. С.</i> АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ АДАПТАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ФІНАНСОВУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ НАДАВАЧІВ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ У ЗВ'ЯЗКУ ІЗ НАБУТТЯМ УКРАЇНОЮ СТАТУСУ КАНДИДАТА НА ЧЛЕНСТВО У ЄС.....	27
<i>Ільченко М. Г.</i> АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФІНАНСОВО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ КРИПТОВАЛЮТИ У ЗВ'ЯЗКУ ІЗ НАБУТТЯМ УКРАЇНОЮ СТАТУСУ КАНДИДАТА НА ЧЛЕНСТВО У ЄС.....	31
<i>Правове регулювання фінансових послуг: національний, європейський, глобалізаційний виміри</i>	3

<i>Клименко К. В., Ухналь Н. М.</i> ІНСТИТУТ ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ.....	36
<i>Корнева Т. В., Сірочук І. В.</i> ФОРМУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СТРАТЕГІЇ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	40
<i>Кузмін А. Р.</i> ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ СПІВПРАЦІ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ БАНКОМ РЕКОНСТРУКЦІЇ ТА РОЗВИТКУ.....	45
<i>Маланчук Т. В.</i> НОВІ ПРАВИЛА ЄС ЩОДО ЗАХИСТУ ПРАВ ПОЗИЧАЛЬНИКІВ СПОЖИВЧИХ КРЕДИТІВ.....	48
<i>Плотнікова М. В.</i> ВИМОГИ ДО РЕКЛАМИ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ ЯК СКЛАДОВА ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ У ЄС.....	51
<i>Пожидаєва М. А.</i> ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ АКТИВ ПРАВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У СФЕРІ ПЛАТІЖНИХ ПОСЛУГ У ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ: ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ.....	55
<i>Руденко Л. Д.</i> ДО ПИТАННЯ ПРО ЗАКОННІСТЬ КОМІСІЇ ЗА ОБСЛУГОВУВАННЯ КРЕДИТУ ЯК УМОВИ ДОГОВОРУ СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ.....	61
<i>Рудой В. М.</i> ПОСИЛЕННЯ НАГЛЯДУ ЗА НЕБАНКІВСЬКИМИ ФІНАНСОВИМИ УСТАНОВАМИ В УКРАЇНІ.....	64
<i>Рудой В., Лисенко І.</i> НОВАЦІЇ КОНТРОЛЮ ЗА ЗАХИСТОМ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ.....	68

<i>Світличний Д. С.</i> ПРО РОЗВИТОК ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ У СФЕРІ ТРАНСПОРТУ.....	71
<i>Устинова І. П.</i> CBDC ЯК ВИД ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ.....	76
<i>Ушинкіна О. А.</i> ДЕРЖАВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОБІГУ ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ В УКРАЇНІ: АДАПТАЦІЯ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТИВ.....	80
<i>Цветков А. М.</i> ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ.....	84
<i>Цукан С. В.</i> ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ЄВРОПЕЙСЬКОГО РЕГЛАМЕНТУ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКІВ КРИПТОАКТИВІВ (MICA).....	89
<i>Швагер О. А.</i> ПОРЯДОК ІНФОРМУВАННЯ УЧАСНИКІВ ПЕНСІЙНИХ СХЕМ УСТАНОВАМИ ПРОФЕСІЙНОГО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У ВІДПОВІДНОСТІ ДО ВИМОГ ЗАКОНОДАВСТВА ЄС.....	92
<i>Курса С.</i> ПРАКТИКА СУДУ ЄС У СФЕРІ РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ.....	96
<i>Кучер О.</i> ФОРМУВАННЯ ВИМОГ ДО ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИКІВ ТА ЇХ ВПЛИВ НА СИСТЕМУ ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ: ДОСВІД ЄС.....	101

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ АКТИВ ПРАВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У СФЕРІ ПЛАТІЖНИХ ПОСЛУГ У ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ: ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

Пожидаєва М. А.

*докторка юридичних наук, доцентка,
професорка кафедри права
Маріупольського державного університету (м. Київ)*

В умовах підготовки до відкриття переговорів про вступ України до Європейського Союзу (далі – ЄС) у грудні 2023 року Кабінетом Міністрів України було презентовано звіт за результатами проведення первинної оцінки стану імплементації актів права ЄС (acquis ЄС) у законодавство України [1; 2]. Зокрема, станом на січень 2024 року, відповідно до показників "Пульсу Угоди", Україна наблизила своє національне законодавство у сфері фінансових послуг, у складі яких розглядаються і платіжні послуги, до актів права ЄС на 67 % [3]. Так, згідно із ст. 133 Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-

членами, з іншої сторони, Додатком XVII до цієї Угоди відбувається поступове приведення у відповідність чинних законів та майбутнього законодавства України до *acquis* ЄС щодо регулювання відносин у сфері платіжного сектора.

На підставі аналізу даних зазначеного вище звіту варто зауважити, що положення директив та регламентів ЄС у сфері платіжних послуг мають різний рівень імплементації у відповідне законодавство України, а саме:

- норми Директиви № 2009/110/ЄС від 16 вересня 2009 року про започаткування та здійснення діяльності установами-емітентами електронних грошей і пруденційний нагляд за нею, про внесення змін до директив № 2005/60/ЄС і № 2006/48/ЄС та про скасування Директиви № 2000/46/ЄС та Делегованого Регламенту Комісії (ЄС) № 2018/389 від 27 листопада 2017 року, що доповнює Директиву (ЄС) № 2015/2366 Європейського Парламенту та Ради щодо нормативних технічних стандартів для надійної автентифікації клієнтів та загальних і безпечних відкритих стандартів зв'язку є повністю імplementованими у чинне законодавство України;

- положення Регламенту (ЄС) № 260/2012 Європейського Парламенту та Ради від 14 березня 2012 року щодо встановлення технічних і бізнес-вимог до кредитних переказів і прямих дебетів у євро та внесення змін до Регламенту (ЄС) № 924/2009, а також Директиви 2014/92/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 23 липня 2014 року щодо зіставності комісій, пов'язаних із платіжними рахунками, перемиканням платіжних рахунків і доступом до платіжних рахунків із основними функціями – частково імplementованими в українське законодавство;

- приписи Регламенту (ЄС) № 2021/1230 Європейського Парламенту та Ради від 14 липня 2021 року про транскордонні платежі в Союзі – частково врегульованими у чинному законодавстві України про валюту і валютні операції;

- положення Директиви 2015/2366/ЄС про платіжні послуги на внутрішньому ринку, що вносить зміни до Директив 2002/65/ЄС, 2009/110/ЄС та 2013/36/ЄС і Регламенту (ЄС) № 1093/2010, та скасовує Директиву 2007/64/ЄС (Payment Services Directive 2 (далі – Директива PSD2)) мають високий рівень імплементації.

Так, максимальне наближення українського законодавства до актів права ЄС у сфері платіжних послуг, зокрема, шляхом законодавчого визначення критеріїв розмежування відповідальності та

збитків між надавачами та користувачами за спірні операції з використанням платіжних інструментів забезпечить справедливий захист прав не тільки надавачів, а і користувачів платіжних послуг. З метою досягнення позитивних результатів у вирішенні зазначеного питання корисним буде врахувати положення ст. 74 Директиви PSD2 про можливу відповідальність платника за неавторизовані платіжні операції й випадки її виключення [4] та їх зміст відобразити у відповідних нормах нового Закону України «Про платіжні послуги» [5]. У ст. 74 Директиви PSD2 передбачено положення, згідно з яким для платника відповідальність буде нульовою (відсутньою), якщо цей користувач не знав про втрату, крадіжку або незаконне привласнення платіжного інструменту.

У той же час, закріплюючи у ч. 1 ст. 86 Закону України «Про платіжні послуги» узагальненого характеру вимогу до надавачів платіжних послуг доведення ними належного виконання спірних платіжних операцій з використанням платіжних інструментів, у тому числі платіжних карток, український законодавець чітко не відображає положень ст. 72 Директиви PSD2, згідно з якими у випадках, коли користувач платіжних послуг заперечує факт авторизації виконаної платіжної операції, факт використання платіжного інструменту або стверджує, що платіжну операцію було виконано неправильно, на надавача платіжних послуг покладено тягар доказування того, що платіжну операцію було автентифіковано, точно записано, обліковано та що вона не зазнала впливу технічного збою або іншого недоліку, пов'язаного з платіжною послугою, за яку такий надавач відповідає. При цьому у п. 29 розділу II постанови Правління Національного банку України (далі – НБУ) «Про затвердження Положення про порядок емісії та еквайрингу платіжних інструментів» від 29.07.2022 № 164 передбачено припис, відповідно до якого «умови договору не повинні містити вимоги про безумовну відповідальність користувача за неналежну платіжну операцію, за винятком, якщо доведено, що дії чи бездіяльність користувача призвели до втрати платіжного інструменту або індивідуальної облікової інформації, розголошення ПІ-Ну/індивідуальної облікової інформації або іншої інформації, яка дає змогу ініціювати платіжну операцію з використанням платіжного інструменту» [6]. Отже, зі змісту цього припису важко зрозуміти, яким саме суб'єктом (надавачем чи користувачем платіжних послуг) повинна бути доведена у поведінці користувача наявність/відсутність його дії чи бездіяльності, що призвели до

втрати, незаконного використання ПІНу або іншої інформації, яка дає змогу третій сторонній особі ініціювати неналежну платіжну операцію.

На відміну від ЄС в Україні на рівні законодавства чітко не закріплено за надавачем платіжних послуг обов'язку доказування вини (шахрайські наміри, умисел, груба недбалість) користувача платіжної картки у сприянні останнім несанкціонованому зняттю коштів, що зменшує ефективність захисту прав користувача у ситуації, коли користувач не здійснював операцію, але його платіжну картку було скомпрометовано без його вини.

Поряд з тим, НБУ без покладання обов'язку на надавача платіжних послуг, що випускає платіжний інструмент (емітента), надає йому виключно право заблокувати електронний платіжний засіб користувача після надходження від нього повідомлення про втрату чи загрозу втрати електронного платіжного засобу або в інших випадках відповідно до умов договору та/або законодавства (див. п. 1 ч. 21 і п. 5 ч. 20 ст. 38 Закону України «Про платіжні послуги»). Хоча у такій самій ситуації п. «е» ч. 1 ст. 70 Директиви PSD2 закріплює за емітентом саме обов'язок, згідно з яким такий надавач платіжних послуг повинен запобігти будь-якому використанню платіжного інструменту одразу після повідомлення користувача відповідно до п. «b» ч. 1 ст. 69 цієї Директиви.

Дана Директива відповідно покладає і на користувача обов'язок негайно (без невиправданої затримки) повідомити надавача платіжних послуг про те, що стали відомими втрата, крадіжка, незаконне привласнення або несанкціоноване використання платіжного інструмента.

Також слід звернути увагу на положення ст. 72 і ст. 74 Директиви PSD2, які передбачають відповідальність користувача за несанкціоновані платіжні операції у разі їх здійснення через обман або грубу недбалість цього користувача. При цьому надавач платіжних послуг повинен надати підтверджені докази для доведення шахрайства або грубої недбалості з боку користувача платіжних послуг. Згідно з ч. 3 ст. 74 Директиви PSD2 платник не несе будь-яких негативних фінансових наслідків у результаті використання втраченого, викраденого або незаконно привласненого платіжного інструменту після повідомлення відповідно до п. «b» ч. 1 ст. 69 цієї Директиви, крім випадків, коли платник діяв із шахрайськими намірами.

Не менш важливим та дискусійним є питання щодо неодноразово запропонованого законодавчого обмеження граничних розмірів комісійних винагород (інтерчейнджу) за міжбанківські платіжні операції з використанням платіжних карток в Україні, зважаючи, зокрема на Регламент Європейського Парламенту та Ради (ЄС) 2015/751 від 29 квітня 2015 року про міжбанківські комісії за платіжні операції з використанням платіжних карток (далі – Регламент 2015/751) [7], згідно з приписами якого в країнах ЄС розмір комісії інтерчейндж обмежено та становить не більше ніж 0,2% від кожної транзакції, здійсненої з використанням дебетової платіжної картки, та 0,3 % – з використанням кредитної платіжної картки.

Так, на період дії воєнного стану в Україні, починаючи з 01.09.2023, але не раніше наступного робочого дня після закінчення 14 календарних днів після дати отримання дозволу Антимонопольного комітету України відповідно до закону про конкуренцію, до наступного робочого дня після закінчення 30 календарних днів з дня припинення чи скасування воєнного стану, міжнародні платіжні системи Visa та Mastercard погодилися знизити інтерчейндж з 0,9 % до 0,7 % відповідно до додаткової угоди № 2 до Меморандуму про сприяння конкурентному платіжному ринку в Україні, який було укладено ще у травні 2021 року між Visa, Mastercard і НБУ для поступового зниження граничних розмірів ставок комісії інтерчейндж [8].

Водночас, слід звернути увагу, що врегулювання зниження граничних розмірів указаних винагород та наближення їх значень до європейських стандартів шляхом внесення змін до відповідних законів України потребують урахування реалій економічного розвитку та інтересів усіх учасників платіжного ринку України. При цьому п. 9 преамбули Регламенту 2015/751 передбачено, що платіжні операції на основі карток можуть бути вигідними для торговців і споживачів, якщо комісія за використання схем платіжних карток встановлюється на економічно ефективному рівні, одночасно сприяючи добросесній конкуренції, інноваціям та вступу на ринок нових операторів.

Підсумовуючи викладене вище, можна зробити висновок, що в умовах війни та євроінтеграції для розвитку прозорості та дієвої економіки Україна потребує подальшого впровадження кращих європейських практик у сфері здійснення платіжних послуг шляхом удосконалення національного законодавства.

Література:

1. Звіт за результатами проведення первинної оцінки стану імплементації актів права Європейського Союзу (acquis ЄС). URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/zvit_UA.pdf?fbclid=IwAR0XPck2FdXVib49aWoCwwQP58zwSV0MiKx_3t0j36XiQmd9pdMD_WHuBUk.

2. Про затвердження Порядку проведення первинної оцінки стану імплементації актів права Європейського Союзу (acquis ЄС): постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2023 № 189. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/189-2023-%D0%BF#Text>.

3. Пульс Угоди: напрямки Угоди про асоціацію Україна-ЄС – прогрес виконання. URL: <https://pulse.kmu.gov.ua/ua/current-progress>.

4. Директива 2015/2366/ЄС про платіжні послуги на внутрішньому ринку, що вносить зміни до Директив 2002/65/ЄС, 2009/110/ЄС та 2013/36/ЄС і Регламенту (ЄС) № 1093/2010, та скасовує Директиву 2007/64/ЄС. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/es-20152366.pdf>.

5. Про платіжні послуги: Закон України від 30.06.2021 №1591-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text>.

6. Про затвердження Положення про порядок емісії та еквайрингу платіжних інструментів: постанова Правління Національного банку України від 29.07.2022 № 164. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0164500-22#Text>.

7. Регламент Європейського Парламенту та Ради (ЄС) 2015/751 про міжбанківські комісії за платіжні операції з використанням платіжних карток. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/es-2015751.pdf>.

8. Комітет надав дозвіл компаніям «Mastercard Europe S.A.» і «Visa International Service Association» на зменшення розміру внутрішньодержавних міжбанківських комісій. URL: <https://amcu.gov.ua/news/komitet-nadav-dozvil-kompaniyam-mastercard-europe-s-i-visa-international-service-association-na-zmenshennya-rozmiru-vnutrishnoderzhavnih-mizhbankivskih-komisij>.